

ROHINTON
MISTRI

OSETLJIVA
RAVNOTEŽA

Preveo
Nikola Pajvančić

■ Laguna ■

Naslov originala

Rohinton Mistry
A FINE BALANCE

Copyright © 1995 by Rohinton Mistry
Translation copyright © 2011 za srpsko izdanje, LAGUNA

Posvećeno Freni

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.
SW-COC-001767
© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

„Dok držite u rukama ovu knjigu, zavaljeni u mekom naslonjaču, reći ćete sebi: možda će me ona zabaviti. A pošto pročitate ovu priču o velikim jadima, bez sumnje ćete lepo večerati, kriveći autora za sopstvenu neosetljivost, optužujući ga za silna preterivanja i neobuzdanu uobrazilju. Budite međutim uvereni: ova tragedija nije plod mašte. Sve je istina.“

Onore de Balzak, *Čiča Gorio*

Sadržaj

Prolog: 1975.	11
I – Grad na moru.	25
II – Da bi snovi rasli.	97
III – U selu na reci	123
IV – Male smetnje	211
V – Planine.	249
VI – Dan u cirkusu, noć među stračarama	320
VII – U pokretu	365
VIII – Ulepšavanje	397
IX – Kakvih sve zakona ima.	435
X – Plovidba pod jednom zastavom.	469
XI – Svetla budućnost je potamnela	505
XII – Ruka sudbine	539
XIII – Ženidba, pantljičara i pustinjač.	573
XIV – Povratak samoće	603
XV – Porodično planiranje.	635

XVI – Krug se zatvorio	.673
Epilog: 1984.	.713
Rečnik manje poznatih reči i izraza	.761
O autoru.	.765

Prolog: 1975.

JUTARNJI EKSPRES, OTEŽAO od putnika, sasvim je usporio, pa se onda iznenada trgnuo napred, kao da će povratiti punu brzinu. Kratka varka koju je voz izveo prodrmusala je njegov živi teret. Grozd ljudi što je visio na vratima opasno se istegao, kao mehur od sapunice koji samo što nije pukao.

Manek Kola u kupeu nije ispustio šipku iznad glave, a ni gužva mu nije dozvolila da padne. Osetio je da mu nečiji lakat izbija udžbenike iz ruke. Odmah pored, jedan mršav mladić izleteo je iz sedišta pravo u naručje čoveka koji je sedeo preko puta. Manekovi udžbenici padoše na njih.

„Jao!”, viknu mladić kada mu prvi tom tresnu na leđa.

On i njegov stric se uz smeh raspetljaše. Išvar Dardži, koji je imao iskrivljen levi obraz, pomogao je sinovcu da ustane iz njegovog krila i vrati se na sedišta. „Ome, sve je u redu?”

„Osim rupe u leđima, sve je u redu“, reče Omprakaš Dardži, podižući dve knjige uvijene u smeđu hartiju. Držao ih je tanušnim rukama i osvrnuo se da vidi kome su ispale.

Manek priznade da im je on vlasnik. Od pomisli na teške udžbenike kako udaraju u tu krhku kičmu sav se stresao. Prisetio se

vrapca koga je pre mnogo godina ubio kamenom; posle mu je zbog toga pozlilo.

Izvinjavao se žustro. „Veoma mi je žao, knjige su mi ispale i...“

„Nema brige“, reče Išvar. „Nisi ti kriv.“ Sinovcu je dodao: „Dobro što nije bilo obrnuto, a? Da sam ja tebi pao u krilo, od moje težine bi ti kosti popucale.“ Opet su se nasmejali, sada i Manek s njima, da potkrepi izvinjenje.

Išvar Dardži nije bio krupan čovek; jedino je suprotnost sa Omprakaševim suvim udovima bila izvor dosetki o njegovom silnom stasu. Ponekad bi se na taj račun šalio jedan, a ponekad drugi. Išvar bi za večerom obavezno sipao veću porciju na sinovčev limeni tanjir; u drumskoj gostionici sačekao bi da Omprakaš ode po vodu ili do nužnika, a onda hitro prebacio nešto svoje hrane na njegov list.

Ako bi se Omprakaš pobunio, Išvar bi rekao: „Šta će ljudi u selu reći kada se vratimo? Da sam bratanca u gradu morio glađu i sam sve jeo? Samo ti navali, navali! Čast ću sačuvati samo ako mi se podgojiš!“

„Ne brini“, uzvraćao bi Omprakaš. „Ako ti je čast velika koliki ti je stomak, imaš ti nje i previše.“

Omprakašov stas, međutim, odolevao je trudu njegovog strica i on je svejedno ostajao mršav kao čačkalica. I njihovi izgledi u životu takođe su ostajali mršavi, a slavni povratak u selo i dalje je bio pusti san.

Južni ekspres ponovo uspori. Točkovi se zaustaviše uz pneumatsko šištanje. Voz se nalazio između stanica. Vazdušne kočnice nastavile su sipljivo da dahću još koji trenutak pre nego što su zamukle.

Omprakaš pogleda kroz prozor da ustanovi gde su stali. Grubo sklepane kolibe nizale su se s druge strane železničke ograde, uz jarak kojim je tekla otpadna voda. Deca su se igrala motkama i kamenicama. Uzbuđeno štene skakutalo je oko njih, pokušavajući da im se pridruži. Nedaleko odatle neki čovek go do pasa muzao je kravu. Mogli su biti bilo gde.

Prodorni smrad vatre od balege dolebdeo je do voza. Malo napred, na pružnom prelazu, okupila se gomila. Nekoliko ljudi iskoči iz voza i pođe prugom.

„Nadam se da nećemo zakasniti“, reče Omprakaš. „Ako neko stigne pre nas, garant smo propali.“

Manek Kola upita putuju li daleko. Išvar reče ime stanice. „O, i ja tamo silazim“, reče Manek prelazeći prstom preko retkog brka.

U nadi da će ugledati bročanic nekog sata, Išvar pogleda u šumu ruku koja kao da je rasla ka tavanici. „Izvinite, koliko je sati?“, upita nekoga preko ramena. Čovek otmenim pokretom spusti rukav i otkri sat: četvrt do devet.

„Hajde, jar, mrdaj!“, reče Omprakaš, pljesnuvši sedište između butina.

„Nije poslušan kao volovi u našem selu, a?“, reče njegov stric a Manek se nasmeja. Išvar dodade da je to istina – još otkad je on bio dete, njihovo selo nikada nije izgubilo u prazničnoj trci volovskih zaprega.

„Daj vozu malo opijuma, pa će da juri kao volovi“, reče Omprakaš.

Kroz pretrpani kupe probijao se prodavac češljeva, okidajući zupce velikog češlja. Ljudi su gundali i režali na njega, besni što ih sada još i on gnjavi.

„Ehej!“, viknu Omprakaš da mu privuče pažnju.

„Plastični rajf, nesalomiv, plastična šnala, u obliku cveta, u obliku leptira, raznobojni češljevi, nesalomivi“, deklamovao je prodavac češljeva ravnim glasom i bez mnogo oduševljenja. Nije bio siguran je li ovo prava mušterija ili samo šaljivdžija koji bi da prekrati vreme. „Velik češalj, mali češalj, roze, narandžasti, crveni, zeleni, plavi žuti češalj – sve nesalomivi.“

Omprakaš provuče češljeve kroz kosu da ih isproba, pre nego što se odluči za jedan džepni, crveni. Zavukao je ruku u džep pantalona i izvukao novčić. Prodavac češljeva je trpeo neprijateljske laktove i ramena dok je tražio kusur. Rukavom je obrisao ulje za kosu sa isprobanih ali neprodatih češljeva, pa ih je vratio u ranac,

ne ispuštajući iz ruke onaj veliki dvoredni, a onda je nastavio s tihim okidanjem dok je išao dalje kroz kupe.

„Gde ti je onaj žuti češalj?“, upita Išvar.

„Polomio se.“

„Kako?“

„Bio mi je u zadnjem džepu. Seo sam na njega.“

„Nije ti to dobro mesto za češalj. Češalj ti je, Ome, za glavu, a ne za tur.“ Sinovca je uvek zvao Om. Puno ime, Omprakaš, koristio je samo kada je bio ljut.

„Da si ti na njega seo, češalj bi se raspao u paramparčad“, uzvratila njegov sinovac a Išvar se nasmeja. Nakazni levi obraz u tome mu nije smetao, nepokretan kao obala oko koje se osmesi bezbedno mreškaju.

Zagolicao je Omprakaša ispod brade. Njihove godine – četrdeset šest i sedamnaest – najčešće nisu bile pravi pokazatelj njihovog odnosa. „Osmehni se malo, Ome. Ta besna usta ne idu ti uz filmsku frizuru.“ Namignuo je Maneku, da i njega uključi u šalu. „Tako natapiranog juriće te sve cure, ali ništa ti ne brigaj, ja ću ti odabrati dobru ženu. Krupnu i snažnu, jaku za dvoje.“

Omprakaš se iskezi pa dotera kosu novim češljem. Voz i dalje nije davao znaka da će se pokrenuti. Ljudi koji su otišli ispred sada su se vratili s vestima da je pokraj šina, blizu rampe, nađeno još jedno telo. Manek se približi vratima da sluša. Čist i brz način da se ode, pomisli on, samo ako voz udari čoveka punom snagom.

„Možda ima neke veze s vanrednim stanjem“, reče neko.

„Kakvim vanrednim stanjem?“

„Premijerka je jutros na radiju održala govor. Nešto kako zemlji prete unutrašnji neprijatelji.“

„Zvuči kao još jedna tamaša političara.“

„Zašto svi biraju prugu za ubijanje?“ gundao je neko treći. „Nije ih briga za ljude kao što smo mi. Ubistvo, samoubistvo, teroristički napad naksalita, smrt u policijskoj stanici – na kraju zbog svega vozovi kasne. Šta fali otrovu, skoku s krova ili nožu?“

Dugo očekivano brujanje napokon prostruji vagonima i voz zadrhta duž dugačke, čelične kičme. Olakšanje ozari lica putnika. Kada su vagoni prošli pored rampe, svi su izvili šije da vide zašto su bili stali. Trojica policajaca stajala su pored na brzinu pokrivenog leša koji je čekao prevoz za mrtvačnicu. Neki putnici dodirnuše čelo ili sklopiše dlanove pa prošaptaše: „Ram, Ram.“

Manek Kola siđe iza strica i sinovca, te zajedno pođoše s perona. „Oprostite“, reče on izvadiвши pismo iz džepa. „Tek sam stigao u grad, možete li mi reći kako da stignem na ovu adresu?“

„Nas si našao“, reče Išvar ne pogledavši hartiju. „I mi smo tek stigli.“

Omprakaš ipak pogleda pismo pa reče: „Gle, isto ime!“

Išvar iz džepa izvadi iskrzanu cedulju, pa ih uporedi. Njegov sinovac je bio u pravu, lepo je pisalo: Dina Dalal, pa zatim adresa.

Omprakaš osmotri Maneka s iznenadnim neprijateljstvom. „Šta ćeš ti kod Dine Dalal? Da nisi krojač?“

„Ja krojač? Ne, ona je prijateljica moje majke.“

Išvar kucnu sinovca po ramenu. „Vidiš, bezveze si se preplašio. Hajde da nađemo gde je adresa.“

Manek nije shvatao šta im to znači, sve dok mu Išvar ispred stanice nije objasnio. „Om i ja smo krojači, shvataš. Dina Dalal nudi posao dvojici krojača. Nameravamo da se prijavimo.“

„A vi ste mislili da ja tamo žurim da vam preotmem posao“, osmehnu se Manek. „Ne brinite, ja sam samo student. Dina Dalal i moja majka zajedno su išle u školu. Stanovaću kod nje nekoliko meseci, to je sve.“

Upitali su panvalu za pravac, pa pošli ulicom koju im je on pokazao. Omprakaš je i dalje bio pomalo sumnjičav. „Ako ćeš stanovati kod nje nekoliko meseci, gde ti je kofer, gde su ti stvari? Samo dve knjige imaš?“

„Danas idem tek da je upoznam. Za mesec dana ću prebaciti stvari iz studentskog doma.“

Prošli su pored prosjaka pogrbljenog na malim drvenim kolicima, čiji su ga točkići dizali deset centimetara od zemlje. Nije imao prste na šakama, a noge su mu bile amputirane skoro do bedara. „O, *babu, ek paisa daj-raj!*“ zapevao je, tresući limenku obema umotananim šakama. „O *babu! Haj babu! Araj babu, ek paisa daj-raj!*“

„Ovaj je jedan od najgorih koje sam video otkako sam stigao u grad“, reče Išvar, a ostala dvojica se složiše. Omprakaš zastade da ubaci novčić u limenku.

Prešli su ulicu pa se ponovo raspitali za pravac. „U ovom gradu živim već dva meseca“, reče Manek, „ali je toliko ogroman i toliko me zbunjuje. Prepoznajem samo neke veće ulice. Sporedne uličice mi sve izgledaju isto.“

„Mi smo došli pre šest meseci i još imamo isti problem. U početku smo bili skroz izgubljeni. U početku ni u voz nismo znali da uđemo – prošla bi dva ili tri pre nego što smo naučili kako se valja gurati.“

Manek reče da mu je ovde grozno i da jedva čeka da se vrati kući, u planine, dogodine, kada završi studije.

„Mi smo isto došli samo nakratko“, reče Išvar. „Da zaradimo neku paru, pa da se vratimo u naše selo. Čemu ovakav velik grad? Buka i gužva, nemaš gde da živiš, nema vode, đubre na sve strane. Užas.“

„Naše selo je daleko odavde“, reče Omprakaš. „Čitav dan putovanja vozom – od ujutru do uveče.“

„Jednog dana ćemo se ipak vratiti“, reče Išvar. „Ničeg lepšeg od rodnog mesta.“

„Ja sam sa severa“, reče Manek. „Da se tamo stigne treba dan i noć, pa još jedan dan. S prozora naše kuće vide se snežni planinski vrhovi.“

„Blizu našeg sela teče reka“, reče Išvar. „Vidiš je kako blista, čuješ je kako peva. Lepo je to mesto.“

Neko vreme su hodali ćutke, udubljeni u misli o domu. Omprakaš je prekinuo tišinu tako što je pokazao tezgu sa šerbetom od lubenice. „Baš bi prijalo, na ovu vrućinu.“

Prodavac je mešao kutlačom po buretu, a komadići leda su zveckali i plutali na tamnocrvenom moru. „Slažem se“, reče Manek. „Izgleda odlično.“

„Mi nećemo“, reče Išvar hitro. „Jutros smo se prejeli za doručak“, a Omprakaš potisnu čežnju s lica.

„Dobro“, reče Manek sumnjičavo, pa naruči jednu veliku čašu. Posmatrao je krojače koji su stajali gledajući u stranu, podalje od primamljivog bureta i njegove orošene čaše. Video je njihova umorna lica, video je koliko im je odeća bedna, njihove izlizane japanke.

Popio je pola pa je rekao: „Dosta mi je. Hoćete vi?“

Odmahnuli su glavom.

„Baciće se.“

„Važi, jar, ako će da se baci“, reče Omprakaš i uze šerbet. Otpio je nekoliko gutljaja pa ga pružio stricu.

Išvar je iskapio čašu pa je vratio prodavcu. „Ovo je bilo veoma ukusno“, rekao je, sav ozaren od zadovoljstva. „Veoma ljubazno što si nas ponudio, veoma nam je prijalo, mnogo hvala.“ Sinovac ga je pogledao s neodobravanjem, kao da će mu reći da se malo obuzda.

Kolika zahvalnost za malo šerbeta, pomisli Manek, kako samo izgledaju željni obične dobrote.

Na vratima verande stajala je bronzana pločica: G. i gđa Rustom K. Dalal. Godine zelene patine ukrasile su slova. Dina Dalal ih je otvorila kada su pozvonili pa je uzela zgužvanu cedulju i prepoznala svoj rukopis.

„Vi ste krojači?“

„Handži“, reče Išvar, žustro klimajući glavom. Sva trojica su na njen poziv ušla na verandu pa su nelagodno stajala.

Veranda, koja je nekada bila otvorena, pretvorena je u dodatnu sobu dok je pokojni muž Dine Dalal još bio dete – njegovi roditelji

su odlučili da će to biti dečja soba u njihovom malenom stanu. Zazidali su je i namestili prozor s gvozdenom rešetkom.

„Ali meni trebaju samo dva krojača“, reče Dina Dalal.

„Oprostite, ja nisam krojač. Zovem se Manek Kola.“ Zakoračio je ispred Išvara i Omprakaša.

„O, ti si Manek! Dobrodošao! Oprosti, nisam te prepoznala. Godine su prošle otkako sam poslednji put videla tvoju majku, a tebe nikada nisam ni videla.“

Ostavila je krojače na verandi pa ga uvela u dnevnu sobu. „Sačekaj me ovde nekoliko minuta, dok završim s onom dvojicom?“

„Naravno.“

Manek osmotri otrcani nameštaj: pohabanu sofou, dve stolice izlizanih sedišta, izgrebani stočić za čaj, trpezarijski sto s ispuca- lim i izbledelim plastičnim stolnjakom. Ona sigurno ne živi ovde, zaključio je on, ovo je verovatno dodatni izvor prihoda, stan za izdavanje. Zidove je odavno trebalo okrečiti. Zabavio se sa izble- delim mrljama maltera, isto kao nekad s oblacima, zamišljajući životinje i predele. Psi koji se rukuju. Soko što se naglo obrušava. Čovek sa štapom za hodanje penje se uz planinu.

Dina Dalal je na verandi prešla rukom preko crne kose, u kojoj se sede još nisu pojavile, pa je pažnju usmerila na krojače. Čelo joj je u četrdeset drugoj još bilo glatko, još nije ogrubelo, ni posle petnaest godina otkako je primorana sama da zarađuje za život, to lice zbog koga su se drugovi njenog brata nadmetali ko će je pre zadiviti. Upitala ih je kako se zovu i imaju li krojačkog iskustva. Krojači su tvrdili da o ženskoj odeći znaju sve. „Umemo čak da uzmemo mere pravo s mušterije i šijemo po kojoj god modi želite“, reče Išvar samopouzdan. Samo je on pričao, dok je Omprakaš klimao glavom.

„Na ovom poslu neće biti mušterija za meru“, objasnila je ona. „Šiće se pravo sa papirnih šnitova. Svake nedelje ćete morati da sašijete po dvadeset, trideset haljina, koliko god kompanija naruči, sve u istom stilu.“

„Dečja igra“, reče Išvar. „Ali pristajemo.“

„A ti?“, obrati se ona Omprakašu, koji je delovao nekako pre- zriivo. „Još ni reč nisi rekao.“

„Moj sinovac govori samo kada se sa nečim ne slaže“, reče Išvar. „Njegova ćutnja je dobar znak.“

Išvarovo lice joj se dopalo, bilo je to lice kakvo pomaže ljudima da se opuste i koje mami na razgovor. Ali tu je bio i ovaj ćutljivi tip, od koga kao da reči beže. Brada mu je bila presitna za ostatak lica, mada bi sve ipak izgledalo srazmerno, samo kada bi se osmehnuo.

Iznela im je uslove zaposlenja: moraće da donesu sopstvene šivaće mašine; biće plaćeni po učinku. „Što više haljina sašijete, više ćete zaraditi“, rekla je a Išvar se složio da je to pošteno. Cene će zavisiti od složenosti kroja. Radno vreme je od osam ujutro do šest popodne – manje od toga ne može, mada slobodno mogu da rade i duže. Na poslu nema pušenja i žvakanja pana.

„Pan nikad ne žvaćemo“, reče Išvar, „ali ponekad volimo da popušimo po bidi.“

„Moraćete da pušite napolju.“

Uslovi su bili prihvatljivi. „Kažite mi adresu vaše radnje“, reče Išvar. „Gde da donesemo šivaće mašine?“

„Ovde. Kada dođete sledeće nedelje, pokazaću vam gde da ih stavite, u sobu pozadi.“

„Okejđži, hvala vam, dolazimo u ponedeljak sigurno.“ Mahnuli su Maneku dok su odlazili. „Vidimo se ponovo.“

„Naravno“, odgovori Manek i uzvratu mahanjem. Pošto je primetio upitan pogled Dine Dalal, ispričao joj je kako su se upo- znali u vozu.

„Moraš da paziš s kim razgovaraš“, rekla je. „Nikad ne znaš na kakve prevarante možeš da naletiš. Ovo nije ono tvoje seoce u planinama.“

„Delovali su mi vrlo pristojno.“

„Hmm, da“, reče ona neodređeno. Onda se ponovo izvinila što je pomislila da je on krojač. „Nisam mogla lepo da te vidim, stajao si iza njih, a meni je vid sve slabiji.“ Baš sam blesava, rekla je u sebi, što sam za ovog lepeg momka pomislila da je krivonogi

krojač. Vidi ga kako je snažan, sigurno od onog čudesnog plinskog vazduha o kome toliko pričaju, od zdrave hrane i vode.

Zagledala se malo pomnije, nakrivivši glavu u stranu. „Prošlo je više od dvadeset godina, ali vidim da ličiš na majku. Znaš da smo Aban i ja zajedno išle u školu.“

„Da“, reče on, osećajući se nelagodno zbog njenog usredsređenog posmatranja. „Mama mi je pisala o tome. Takođe je želela da vam kažem da ću se preseliti sledećeg meseca, a ona će vam poslati ček za kiriju.“

„Da, da, to je u redu“, reče ona prešavši preko njegove brige za pojedinosti i ponovo odlutavši u prošlost. „U školi smo bile prava mala čudovišta. Imale smo i treću drugaricu, Zenobiju. Kad smo nas tri zajedno, biće grdnih nevolja, tako su nastavnici govorili.“ Uspomena joj na lice izmami setan osmeh. „Elem, da ti pokažem svoju kuću i tvoju sobu.“

„Ovde i živite?“

„A gde bih drugde?“ Dok ga je vodila kroz bedni stančić, pitala ga je šta studira.

„Hlađenje i klimatizaciju.“

„Nadam se da ćeš nešto uraditi povodom ove vrućine, da se ovde lepše živi.“

Slabašno se osmehnuo, rastužen mestom gde ona stanuje. Nije mnogo bolje od studentskog doma, pomislio je. Ipak, radovao se selidbi. Sve je bolje, posle onoga što se tamo desilo. Stresao se i pokušao da misli na nešto drugo.

„Ovo će biti tvoja soba.“

„Veoma je lepa. Hvala vam, gospođo Dalal.“

U jednom uglu se nalazio ormar na kome je ležao izgreban, ulubljen kofer. Pored ormara je stajao mali sto. Tu se, kao i u dnevnoj sobi, potamnela tavanica ljuštila a sa posivelih zidova na nekoliko mesta otpao je i malter, dok su se neka druga, nedavno ponovo omalterisana, isticala kao tek zalečene rane. Dva uzana kreveta pružala su se pod pravim uglom uza zidove. Upitao se hoće li ona spavati u istoj sobi.

„Premestiću jedan krevet u drugu sobu za sebe.“

Pogledao je kroz vrata i video sobu još manju i u još gorem stanju, pretrpanu nameštajem – tu su bili ormar (na kome je takođe bio kofer), škripav sto, dve stolice i tri zardala kovčega naslagana na stočiću.

„Ja to vas izbacujem iz vaše sobe“, promumla Manek. Postajao je sve potišteniji od okruženja u kome se zatekao.

„Ne budi smešan.“ Glas joj je bio odsečan. „Želela sam stanara, i imala sam izuzetno mnogo sreće što sam našla jednog finog mladog Parsija – sina moje školske drugarice.“

„To je veoma ljubazno od vas, gospođo Dalal.“

„I još nešto. Moraš da me zoveš teta Dina.“

Manek klimnu glavom.

„Stvari donesi kad budeš hteo. Ako ti se ne sviđa u domu, soba je spremna – ne moramo da čekamo neki određeni datum sledećeg meseca.“

„Ne, to je u redu, ali hvala vam, gospođo...“

„Ehej, pazi.“

„Teta Dina, htedoh da kažem.“ Osmehnuli su se.

Pošto je Manek otišao iz stana, počela je da šetka po sobi, odjednom uzrujana, kao da će uskoro poći na neko dugačko putovanje. Sada nema potrebe da ide kod brata i moljaka novac za kiriju. Duboko je udahnula. Njena krhka nezavisnost ponovo je sačuvana.

Sutra će doneti kući prvu količinu materijala za šivenje iz *Orevoar eksporta*.

I

Grad na moru

DINA DALAL JE RETKO sebi dozvoljavala da o svom životu razmišlja s kajanjem ili gorčinom, ili da se pita zašto je sve ispalo kako jeste i zašto joj je izmakla svetla budućnost koju su joj svi predviđali u školi, dok se još zvala Dina Šrof. Ako bi ponekad i potonula u takva raspoloženja, brzo bi iz njih isplivala. Čemu većito ponavljati jednu te istu priču, upitala bi samu sebe – kada se ona uvek isto završava; kojim god hodnikom da pođe, uvek će završiti u istoj sobi.

Dinin otac je bio doktor, lekar opšte prakse s relativno uspešnom ordinacijom, čovek koji se Hipokratove zakletve držao ponešto strastvenije od svojih kolega. U prvim godinama karijere doktora Šrofa, prijatelji, rođaci i stariji doktori njegovu su posvećenost poslu dijagnostikovali kao tipičnu za mladalačku strast i bodrost. „To oduševljenje mladih zaista prija“, govorili su uz osmeh i mudro klimali glavom, ubeđeni da će vreme, zajedno s jednom zdravom dozom cinizma i porodičnih obaveza, zagasiti vatre ideala.

Međutim brak, rođenje sina a jedanaest godina kasnije i kćeri, ništa nisu promenili za doktora Šrofa. Vreme je samo uvećalo

neravnotežu između njegovog žara da pomaže ljudima i želje da zaradi za pristojan život.

„Kakvo razočaranje“, govorili su prijatelji i rođaci odmahujući glavom. „Koliko smo samo od njega očekivali. A on i dalje rinta kao pisar, kao fanatik, nikako neće da uživa u životu. Sirota gospođa Šrof. Nikad odlaska na odmor, nikad odlaska na zabave – baš nikakve radosti u životu.“

U pedeset prvoj, kada većina lekara opšte prakse počinje da razmatra mogućnosti rada s pola radnog vremena, zapošljavanja jeftinog pomoćnika ili čak prodaje ordinacije zarad ranog odlaska u penziju, doktor Šrof nije imao ni račun u banci a ni narav da sebi tako udovoljava. Umesto toga se dobrovoljno prijavio da predvodi jednu akciju novopečenih doktora u unutrašnjosti zemlje. Tu, gde tifusu i koleri na putu nisu stajali ni nauka ni tehnologija, i gde su oni i dalje redovno kosili seljane, doktor Šrof će pokušati da uništi smrtonosne kose ili da im, u najmanju ruku, bar otupi oštrice.

Međutim, gospođa Šrof je preduzela drugačiju akciju: da odvрати muža od odlaska, kako je slutila, u sigurnu smrt. Pokušala je da nauči Dinu rečima kojima će naterati oca da se predomisli. Ipak je dvanaestogodišnja Dina bila očeva miljenica. Gospođa Šrof je znala da od sina Nusvana u tom poduhvatu neće imati pomoć. Ako bi njega pridobila, samo bi upropastila sve izgleda da promeni muževljevi stav.

Prekretnica u odnosu između oca i sina nastala je pre sedam godina, na Nusvanov šesnaesti rođendan. Na večeru su pozvani stričevi i tetke a neko je rekao: „Dakle, Nusvane, uskoro ćeš početi da učiš za doktora, da naslediš oca.“

„Ne želim da budem doktor“, odgovorio je Nusvan. „Baviću se biznisom – uvozom i izvozom.“

Neki stričevi i tetke klimnuli su s odobravanjem. Drugi su se trgnuli, kaobajagi prestravljeni, pa se okrenuli doktoru Šrofu. „Je li to istina? Neće biti ortakluka sina i oca?“

„Naravno da jeste“, rekao je on. „Moja deca su slobodna da rade šta žele.“

Petogodišnja Dina je međutim primetila bol na očevom licu, pre nego što je stigao da ga sakrije. Pritrčala mu je i popela mu se u krilo. „Tata, ja hoću da budem doktor kad porastem, isto kao ti.“

Svi su se nasmejali, zapljeskali i rekli: kakva pametna devojčica, zna kako da dobije šta želi. Kasnije su šaputali da sin nije istog kova kao otac – nema nikakvih ambicija, neće daleko dogurati.

Dina je u godinama što su sledile ponavljala svoju želju i dalje gledajući u oca kao u nekakvog boga koji ljudima daruje zdravlje, koji se bori protiv bolesti i ponekad uspeva da privremeno osujeti smrt. Doktor Šrof je bio oduševljen svojim pametnim detetom. Na roditeljskim sastancima u samostanskoj školi, direktorka i učiteljice uvek su za nju imale samo najveće pohvale. Bude li to želela, daleko će dogurati u životu, bio je ubeđen doktor Šrof.

Gospođa Šrof je takođe bila ubeđena da njenu kćerku treba pridobiti za borbu protiv glupog čovekoljubivog plana doktora Šrofa da radi u dalekim, zabačenim selima. Dina, međutim, nije htela da saraduje; nije se slagala s podmuklim metodima smišljenim da se njen voljeni otac zadrži kod kuće.

Onda se gospođa Šrof odlučila za druge metode, nije više pokušavala da ga ubedi spominjući novac, ličnu bezbednost ni njegove najmilije, pošto je znala da tako nema nikakve izgleda na uspeh. Umesto toga je počela da priča o njegovim pacijentima, da tvrdi kako ih on napušta, onako stare, slabe i bespomoćne. „Šta će oni kad ti budeš daleko? Oni ti veruju i računaju na tebe. Kako možeš da budeš tako surov? Nemaš pojma koliko im značiš.“

„Ne, nije u tome stvar“, rekao je doktor Šrof. Dobro je poznao zamršene argumente koje je umela da upotrebljava vođena ljubavlju prema njemu. Strpljivo je objasnio da u gradu ima dovoljno lekara opšte prakse koji će se postarati za prehlade i upale – tamo gde on ide, ljudi nemaju nikoga. Težio ju je da je to samo privremeno, grleći je i ljubeći mnogo više nego što je za njega bilo uobičajeno. „Obećavam da ću se brzo vratiti“, rekao je. „Pre nego što se i naviknete na moje odsustvo.“

Doktor Šrof međutim to obećanje nije ispunio. Tri nedelje po pokretanju medicinske akcije bio je mrtav, ne od tifusa ili kolere, već od ujeda kobre, daleko od spasonosnih protivotrova.

Gospođa Šrof je vest primila mirno. Ljudi su pričali da je razlog tome što je ona doktorska supruga i da je češće u prisustvu smrti nego obični ljudi. Računali su da joj je doktor Šrof sigurno često saopštavao takve vesti o svojim pacijentima i tako je pripremio za neizbežno.

Kada je odlučno uzela glavnu reč u pripremama za pogreb i svime rukovodila izuzetno efikasno, ljudi su se zapitali nema li možda u njenom ponašanju nečega pomalo čudnog. Između davanja novca iz torbice za razne troškove, primala je saučešće, tešila ožalošćene rođake, pazila na uljanicu iznad kreveta doktora Šrofa, prala i peglala svoj beli sari i starala se da u kući ima dovoljno tamjana i sandalovine. Lično je objasnila kuvarici kakav će poseban vegetarijanski obrok spremi za sutrašnji dan.

Posle puna četiri dana pogrebnih obreda, Dina je još plakala. Gospođa Šrof, koja se unela u proveru računa molitvenih kućica u Kulama tišine, otresito je rekla: „Hajde, kćeri moja, urazumi se. Tati se to ne bi dopalo.“ I tako je Dina dala sve od sebe da se obuzda.

Onda je gospođa Šrof odsutno nastavila, ispisujući ček. „Da si htela, mogla si da ga zadržiš. Tebe bi poslušao“, rekla je.

Dinini jecaji provalili su s novom žestinom. Uz bol zbog gubitka oca, suze su joj sada lile i zbog besa, pa čak i mržnje prema majci. Proći će nekoliko meseci pre nego što shvati da u rečenome nije bilo zlobe ni optužbe, već samo tužnog i prostog navođenja onoga što je njena majka videla kao činjenice.

Šest meseci po smrti doktora Šrofa, pošto je bila potpora na koju su svi mogli da se oslone, gospođa Šrof je postepeno počela da se urušava. Povukla se iz svakodnevnog života i gotovo sasvim izgubila zanimanje i za vođenje domaćinstva i za samu sebe.

To nimalo nije uticalo na Nusvana, kome su bile dvadeset tri i koji je bio zaokupljen sopstvenom budućnošću. Dvanaestogodišnjoj Dini je roditelj međutim trebao bar još koju godinu. Otac

joj je stravično nedostajao. Zbog majčinog povlačenja to je postalo mnogo gore.

Nusvan Šrof je već dve godine pre očeve smrti zarađivao za život kao poslovni čovek. Još je bio samac, živeo je kod kuće i štedeo pare dok je tražio prikladan stan i prikladnu ženu. Pošto mu je otac umro a majka se povukla u sebe, shvatio je da je potraga za stanom postala nepotrebna a potraga za ženom izuzetno hitna.

Sada je preuzeo na sebe ulogu glave porodice i Dininog staratelja. Svi njihovi rođaci složili su se da tako i treba da bude. Hvalili su njegovu nesebičnu odluku, priznajući da su se prevarili u pogledu njegovih sposobnosti. Takođe je preuzeo na sebe i upravljanje porodičnim finansijama, obećavši da majci i sestri nikada ništa neće nedostajati; on će se o njima starati od sopstvene plate. Međutim, još dok je to govorio, znao je da za tim nema potrebe. Novac od prodaje ordinacije doktora Šrofa bio je za to dovoljan.

Nusvanova prva odluka u ulozi glave porodice bila je da smanji poslugu. Zadržan je kuvar, koji je dolazio na pola dana i pripremao dva glavna obroka; Lili, služavka koja je živela s njima, otpuštena je. „Ne možemo i dalje da živimo u predašnjem luksuzu“, objavio je. „Nemam dovoljno i za njenu platu.“

Gospođa Šrof je izrazila izvesnu sumnju u vezi s tom promenom. „Ko će da čisti? Ja više nisam okretna kao nekad.“

„Ne brini mama, svi ćemo deliti kućne poslove. Ti možeš one lakše, kao što je brisanje prašine. Svako sigurno može da opere sopstveno posuđe. A Dina je mlada cura, puna snage. Dobro će joj doći da nauči kako se vodi domaćinstvo.“

„Da, možda si u pravu“, rekla je gospođa Šrof, nejasno ubeđena u postojanje potrebe za štednjom.

Dina je međutim znala da to nije sve. Nedelju dana ranije, dok je kasno posle ponoći prolazila kroz kuhinju na putu za kupatilo, ugledala je brata s ajom: Lili je sedela na kraju kuhinjskog stola, s nogama oslonjenim na ivicu; Nusvan je, s pižamom oko stopala, stajao između Lilinih butina i privlačio njena bedra ka sebi. Dina je posmatrala njegovu golu stražnjicu s pospanom radoznalošću, pa

se onda odšunjala u krevet, ne otišavši u kupatilo, zažarenih obraza. Ipak, sigurno se zadržala tren predugo, pošto ju je Nusvan video.

O tome niko nije rekao ni reč. Lili je otišla (uz malu otpremninu, za šta gospođa Šrof nije saznala), uplakano izjavljujući da nikada više neće naći tako divno domaćinstvo. Dina ju je sažaljevala, a istovremeno je i prezirala.

Onda je u kući zavladao novi poredak. Svi su se svojski trudili. Eksperiment iz samodovoljnosti delovao je zabavno. „Kao onda kada smo išli na kampovanje“, rekla je gospođa Šrof.

„To je pravi duh“, rekao je Nusvan.

Kako su dani prolazili, Dinine dužnosti počele su da se umnožavaju. U znak da i on učestvuje, Nusvan je nastavio da pre odlaska na posao pere svoju šolju, tanjirić i tanjir od doručka. Sem toga, nije radio ništa.

Jednog jutra, pošto je ispio poslednji gutljaj čaja, rekao je: „Danas mnogo kasnim, Dina. Operi moje posuđe, molim te.“

„Nisam ti ja sluškinja! Sam operi svoje prljave tanjire!“ Nedelje potiskivane ozlojeđenosti izbile su na površinu. „Rekao si da će svako prati svoje! Sve svoje smrdljive stvari meni ostavljaš!“

„Slušaj ti samo malu tigricu“, rekao je Nusvan, kome je to bilo zabavno.

„Ne smeš tako da razgovaraš sa starijim bratom“, ukorila ju je gospođa Šrof blago. „Sve moramo ravnopravno da delimo.“

„On vara! Ništa ne radi! Sve meni ostavlja!“

Nusvan je zagrlio majku: „Vidimo se, mama“, pa je srdačno potapšao Dinu po ramenu da je odobrovolji. Ona je ustuknula. „Tigrica je još besna“, rekao je i otišao na posao.

Gospođa Šrof je pokušala da umiri Dinu, obećala je da će kasnije porazgovarati o tome s Nusvanom, možda će ga ubediti da unajmi aju s pola radnog vremena, ali je njena odlučnost za nekoliko sati nestala. Sve se nastavilo po starom. Kako su nedelje prolazile, umesto da ponovo uvede pravdu u domaćinstvo, počela je i sama da postaje još jedna obaveza na sve dužem spisku svoje kćerke.

Sada su gospođi Šrof morali da govore šta da radi. Kada bi pred nju stavili hranu, ona je jela, mada je od toga imala malo koristi, pošto je postajala sve mršavija. Morali su da je podsećaju da se okupa i presvuče. Ako bi joj neko iscedio pastu na četkicu pa joj je pružio, oprala bi zube. Dini je najneprijatniji zadatak bio da pomaže majci u pranju kose – vlasi su u pramenovima padale na pod kupatila, a onda bi ih sledilo još i više dok ju je češljala.

Jednom mesečno gospođa Šrof je išla u hram vatre na molitve za muža. Govorila je da joj pruža veliku utehu kada čuje starog dastura Framdžija kako se umirujućim glasom moli za dušu njenog supruga. Dina je izostajala iz škole da bi pratila majku u hram, jer se brinula da će ova negde zalutati.

Pre početka obreda dastur Framdži se ulizički rukovao s gospođom Šrof, pa bi dugo grlio Dinu, kako je imao običaj da grli devojke i mlade žene. Zbog te navike da pipa i stiska stekao je nadimak dastur Dab-Čab i neprijateljstvo kolega, koji mu nisu toliko zamerali zbog tih postupaka, već zbog nedostatka prefinjenosti, zbog nesposobnosti da zagrljaje prikrije očinskom ili duhovničkom brigom. Bojali su se da će jednog dana preterati, da će zabalaviti nad žrtvom ili učiniti nešto slično i tako osramotiti hram vatre.

Dina se zgrčila u njegovom stisku, dok ju je tapšao po glavi, trljao joj vrat, gladio leđa i pripijao se uz nju. Imao je veoma kratku bradu, čekinje koje su podsećale na ljuspe rendanog kokosa i koje su joj grebale obraze i čelo. Pustio ju je taman kada je smogla hrabrosti da otrgne zarobljeno telo iz njegovih ruku.

Posle hrama vatre ostatak dana je kod kuće Dina pokušavala da natera majku na razgovor, tražila je njene savete o domaćim poslovima ili receptima, a kada to ne bi uspelo, pitala ju je o ocu, o danima kada su se tek bili uzeli. Suočena s majčinim sanjalačkim ćutnjama, Dina se osećala bespomoćno. Brigu za majku uskoro je ublažio mladalački nagon, koji ju je obuzdavao – u životu je sigurno čekaju sopstveni jadi i tuge, nema potrebe da prerano prihvata takvo breme.

Gospođa Šrof je govorila u jednosložnim rečima i uzdasima i zureći tražila odgovore na Dininom licu. Što se brisanja prašine tiče, nikada nije uspevala da stigne dalje od rama u kome se nalazila diplomatska fotografija njenog muža. Većinu vremena provodila je gledajući kroz prozor.

Nusvan je majčino propadanje radije posmatrao kao povlačenje dostojno jedne udovice, koja odbacuje bezvredni teret ovozemaljskog života da bi se usredsredila na duhovno. Svu pažnju je posvetio podizanju Dine. Pomisao na ogromnu odgovornost na njegovim plećima neprekidno ga je brinula.

Oca je oduvek doživljavao kao izuzetno strogog; prema njemu je osećao strahopoštovanje, čak ga se pomalo i bojao. Ako želi da zauzme očevo mesto, zaključio je da će morati u drugima da izaziva isti strah pa se redovno molio za hrabrost i pomoć u tom zadatku. Poveravao se rođacima – stričevima i tetkama – da ga Dinin prkos, njena tvrdoglavost, dovode do ludila i da mu samo pomoć svevišnjeg daje snage da istraje u svojim dužnostima.

Njegova iskrenost ih je dirala. Obećali su da će se i za njega moliti. „Ne brini Nusvane, sve će biti u redu. Upalićemo svetiljku u hramu vatre.“

Obodren njihovom podrškom, Nusvan je počeo jednom nedeljno da vodi Dinu sa sobom u hram vatre. Tamo bi joj u ruku gurnuo štapić sandalovine i žustro joj šapnuo na uho: „Sada se moli kako valja – moli dadadžija da postaneš dobra devojka, moli da te nauči poslušnosti.“

Dok se ona klanjala pred svetilištem, on je išao oko spoljnog zida iskićenog slikama različitih dastura i prvosveštenika. Od jednog portreta do drugog, prelazio je rukama preko venaca, grlio ramove, ljubio staklo i na kraju dolazio do veoma visoke slike Zaratustre za koju bi zalepio usne na čitav minut. Onda bi razmazao po čelu malo pepela iz posude na vratima svetilišta, još malo preko vrata, pa otkopčao dva dugmeta košulje da protrlja grudi punom šakom.

Kao da je to talk, mislila je Dina posmatrajući krajičkom oka, oborene glave, s mukom potiskujući smeh. Glavu nije dizala sve dok on ne bi završio predstavu.

„Jesi li se valjano pomolila?“, pitao ju je pošto bi izašli.

Dina je klimala.

„Dobro. Sada će ti iz glave izaći sve ružne misli, osetićeš u srcu mir i spokoj.“

Dini više nije bilo dozvoljeno da na praznike provodi vreme u kućama drugarica. „To je nepotrebno“, rekao je Nusvan. „Viđaš ih svaki dan u školi.“ One su mogle da dolaze kod nje ako bi on to dozvolio, ali to nije bilo posebno zabavno, pošto se on uvek motao u blizini.

Jednom ju je iz susedne sobe čuo kako se sa drugaricom Zenobijom ruga njegovim zubima. To je potvrdilo njegovo ubeđenje da male đavolice treba budno nadzirati. Zenobija je govorila da on liči na konja.

„Da, na konja s jeftinim zubalom“, dodala je Dina.

„Slon bi se ponosio tolikim kljovama“, nastavila je Zenobija, pokušavajući da je nadmaši.

Bile su van sebe od smeha kada je on ušao u sobu. Ošinuo ih je obe ledenim pogledom pre nego što se preteći sporo okrenuo, ostavivši za sobom tišinu i nesreću. Da, upalilo je, shvatio je izneenađeno i slavodobitno – strah je upalio.

Nusvan je oduvek patio zbog ružnih zuba i pred kraj puberteta pokušao je da ih ispravi. Dina, kojoj je tada bilo tek šest ili sedam, nemilosrdno ga je zavitalavala. Protetički tretman bio je previše bolan i on je odustao, žaleći se kako je, pošto mu je otac doktor, veoma čudno što mu to nisu sredili u detinjstvu. Kao dokaz pristrasnosti pokazivao je na Dinina savršena usta.

Uznemirena sinovljevim bolom, njihova majka je pokušala da objasni: „Za sve sam ja kriva, sine, nisam znala da dečje zube treba svakog dana masirati, blago pritiskivati na unutra. Tome me je naučila stara Dinina dadilja, ali za tebe je bilo prekasno.“

Nusvan joj nikada nije sasvim poverovao. Sada, pošto joj je drugarica otišla, Dina je platila. Zatražio je da ponovi šta je rekla. Ona je to smelo i učinila.

„Oduvek si imala običaj da toročeš sve što ti padne na pamet. Ali sada više nisi dete. Neko mora da te nauči redu.“ Uzdahnuo je. „To je, izgleda, moja dužnost“, pa je bez upozorenja počeo da je šamara. Prestao je kada joj je donja usna prokrvarila.

„Svinjo!“, jecala je ona. „Hoćeš da budem ružna kao ti!“ Na šta je on uzeo lenjir i mlatio je gde je stigao, dok je ona bežala da izbegne udarce.

Gospođa Šrof je za promenu primetila da nešto nije u redu. „Zašto plačeš, kćeri moja?“

„Onaj glupi Drakula! Udario me je tako da mi je krv pošla!“

„Uf, siroto moje dete.“ Zagrlila je Dinu pa se vratila na svoje mesto kraj prozora.

Dva dana posle toga Nusvan je pokušao da se pomiri tako što je doneo Dini pakovanje mašni. „Lepo će ti stajati na kikicama“, rekao je.

Ona je otišla po školski ranac, izvadila makaze za likovno i iseckala mašne na komadiće.

„Vidi, mama!“, rekao je on gotovo u suzama. „Vidi ovu tvoju pakosnu kćerku! Krvavo zarađeni novac na nju trošim, a to mi je hvala.“

Lenjir je postao Nusvanovo omiljeno pomagalo u zavodjenju discipline. Najčešći povod za kažnjavanje bila je njegova odeća. Posle pranja, peglanja i slaganja, Dina je morala da razvrsta u njegovom ormaru četiri odvojene gomile: bele košulje, košulje u boji, bele pantalone, pantalone u boji. Ponekad bi strateški postavila prugastu košulju s belima, ili infiltrirala pepito pantalone među bele. Uprkos batinama, nikada joj nije dojadilo da ga izaziva.

„Kako se samo ponaša, kao da joj se sam Satana u srcu sakrio“, govorio je umorno Nusvan rođacima koje su zanimale vesti. „Možda bi prosto trebalo da je pošaljem u internat.“

„Ne, ne, nemoj tako drastične mere“, preklinjali su ga oni. „U internatima je mnoga naša devojka propala. Budi uveren, Bog će te nagraditi za strpljenje i odanost. A i Dina će ti zahvaljivati kad odraste i shvati da je to sve bilo za njeno dobro.“ Odlazili su šapućući kako je on živi svetac – kad bi samo svaka devojka imala toliko sreće da ima brata kao što je Nusvan.

Obodren njihovim ohrabivanjem, Nusvan je istrajavao. Lično je kupovao svu Dininu odeću, odlučivao šta priliči jednoj mladoj devojci. Kupljena odeća obično joj je bila ili tesna ili prevelika, pošto njoj nije dozvoljavao da bude prisutna dok on kupuje. „Ne želim dosadne rasprave u prisustvu prodavaca“, rekao je. „Uvek me samo brukaš.“ Kada su joj trebale nove školske kecelje išao je s njom u školu na dan kada su dolazili krojači da nadgleda uzimanje mere. Ispitivao je krojače o cenama i materijalima, pokušavao da ustanovi koliko se direktorka ugrađuje. Dina se užasavala tog događaja koji se ponavljao svake godine i pitala se kakvoj će je novoj sramoti izložiti pred drugaricama.

Sve njene drugarice sada su nosile kratku kosu i ona je zamolila za isto pravo. „Ako mi dozvoliš da se oišam, čistiću trpezariju svakog dana, a ne svakog drugog“, pokušala je da se cenjka. „Ili mogu da ti svake noći glancam cipele.“

„Ne“, rekao je Nusvan. „Četrnaest godina je prerano za moderne frizure, kikice su tebi sasvim dobre. Sem toga, nemam para za frize-re.“ Ipak je brzo dodao i glancanje cipela na spisak njenih dužnosti.

Nedelju dana nakon poslednje molbe Dina je u školskom veceu, uz Zenobijinu pomoć, odsekla pletenice. Zenobija je u životu želela da postane frizerka, i obradovala se što joj je šaka pala glava najbolje drugarice. „Hajde sve da otfikarimo“, rekla je. „Da bude baš kratka.“

„Jesi li poludela?“, pitala je Dina. „Nusvan bi iz kože iskočio.“ I tako su se dogovorile da frizura bude paž i Zenobija joj je skratila kosu dva-tri centimetra iznad ramena. Izgledalo je malo neravno, ali su obe devojke bile oduševljene rezultatom.

Dina nije mogla da baci odsečene pletenice u kantu za otpatke. Stavila ih je u ranac i odjurila kući. Ponosno se šećkajući po sobama, mnogo je puta prošla kraj brojnih ogledala da vidi svoju glavu iz različitih uglova. Onda je otišla u majčinu sobu i čekala – na njeno iznenađenje, oduševljenje ili nešto treće. Gospođa Šrof, međutim, nije primetila ništa.

„Kako ti se sviđa moja nova frizura, mamice?“, upitala je Dina naposljetku.

Gospođa Šrof je na tren bezizrazno zurila. „Vrlo je lepa, kćeri moja, vrlo lepa.“

Nusvan se te večeri vratio kasno. Pozdravio je majku i rekao da je imao previše posla u kancelariji. Onda je ugledao Dinu. Duboko je uzdahnuo i stavio ruku na čelo. Poželeo je, iscrpen, da postoji neki način da se sa tim izbori bez nove svađe, ali njena drskost, njen prkos, nisu smeli proći nekažnjeno; pa kako bi inače pogledao sebe u ogledalu?

„Dina, dođi ovamo. Objasni zašto me nisi poslušala.“

Ona se počejala po vratu gde ju je dlačica zasvrbelo. „Kako te nisam poslušala?“

Ošamario ju je. „Ne odgovaraj mi pitanjima.“

„Rekao si da nemaš para za frizera. Ovo je besplatno, sama sam se ošišala.“

Ponovo ju je ošamario. „Skrati jezik, upozoravam te.“ Izvadio je lenjir i ošinuo je po dlanovima, a onda, pošto je procenio da je prestup bio izuzetno težak i ivicom po prstima. „To će te naučiti da ne izgledaš kao besramnica.“

„Jesi li ti video svoju kosu u ogledalu? Izgledaš kao klovn“, rekla je ona, ne dozvoljavajući mu da je zastraši.

Nusvanova frizura je, po njegovom sudu, bila izraz dostojanstvene otmenosti. Razdeljak mu je delio kosu po sredini, a on je s obe njegove strane red uspostavljao brižljivom primenom guste pomade. Dinino ruganje izazvalo je gnev strogog vaspitača. Udarcima lenjira po listovima i rukama poterao ju je u kupatilo, gde je počeo da je skida.

„Da nisam čuo više ni reč! Ni reč! Danas si prevršila svaku meru! Prvo se okupaj, gaduro prljava! Operi te dlačice pre nego što ih razbacaš po celoj kući i doneseš nam nesreću!“

„Ne brini, od tvoje njuške će svaka nesreća pobeći.“ Sada je stajala gola na pločicama, ali on nije odlazio. „Treba mi topla voda“, rekla je.

On je zakoračio unazad i pljusnuo na nju šolju hladne vode iz lavora. Zadrhtala je, ali mu je prkosno uzvraćala pogled, a bradavice su joj se ukrutile. Snažno ju je uštinuo za jednu i ona se trgla. „Vidi je samo, sisice počele da joj rastu. Misliš da si već žena. Trebalo bi odmah da ti ih odsečem, zajedno s poganom jezičinom.“

Gledao ju je nekako čudno i ona se uplašila. Shvatila je da ga njeni oštri odgovori razjaruju, da su nekako povezani s načinom na koji zuri u novoiznikle malje među njenim nogama. Bilo bi bezbednije da deluje pokorno, da ublaži njegov bes. Okrenula se i rasplakala, s rukama preko lica.

On je zadovoljan otišao. Pažnju mu je privukao njen ranac na krevetu. Otvorio ga je radi inspekcije i našao pletenice. Visile su mu između palca i kažiprsta i škrgutao je zubima sve dok mu osmeh nije polako umekšao besne crte lica.

Kada je Dina završila kupanje, on je doneo rolnu crne izolir-trake i zalepio joj pletenice za kosu. „Ovako ćeš ih nositi“, rekao je. „Svakog dana, čak i u školu, sve dok ti kosa ponovo ne izraste.“

Zažalila je što ih nije bacila u školskom ve-ceu. Činilo joj se da joj s glave vise mrtvi pacovi.

Sutradan je krišom ponela izolir-traku u školu. Pre prvog časa je odlepila pletenice. Bolelo je, crna traka teško se odvajala. Pošto se škola završila, uz Zenobijinu pomoć ponovo ih je zalepila. Tako je radnih dana izbegavala Nusvanove kazne.

Nekoliko dana kasnije u gradu su međutim izbili nemiri, posle Podele i odlaska Britanaca, i Dina je bila zatvorena u kući s Nusvanom. U svim četvrtima na snazi su bili i dnevni i noćni policijski čas. Kancelarije, prodavnice, fakulteti, škole, sve je bilo zatvoreno i nije bilo bekstva od ogavnih pletenica. Dozvoljavao joj je da ih

skine samo za kupanje a odmah posle toga bi nadzirao njihovo ponovno stavljanje.

Zarobljen u stanu, Nusvan je oplakivao sudbinu njihove zemlje i beskrajno je gundao. „Svakog dana koji presedim kod kuće, gubim novac. Ti prokleti nekulturni divljaci ne zaslužuju nezavisnost. Ako već moraju da pokolju jedni druge, nek odu negde drugde i obave to u tišini. Možda u svojim selima. Da ne uznemiravaju naš divni grad na moru.“

Pošto je policijski čas ukinut, Dina je odletela u školu, srećna kao ptica puštena iz kaveza, željna tih osam sati postojanja bez Nusvana. A i njemu je laknulo kada se vratio na posao. Prve večeri pošto je u gradu zavladao mir, vratio se kući izuzetno veseo. „Policijski čas je gotov a gotova je i tvoja kazna. Možeš da baciš pletenice“, rekao je, velikodušno dodajući: „Znaš, kratka kosa ti lepo stoji.“

Otvorio je torbu za spise i izvadio novi rajf. „Sada možeš da nosiš ovo umesto izolir-trake“, našalio se.

„Nosi ga sam“, rekla je i nije htela da ga uzme.

Tri godine posle očeve smrti Nusvan se oženio. Nekoliko nedelja kasnije povlačenje njegove majke iz života postalo je potpuno. Dok je ranije poslušno odgovarala na uputstva – ustani, popij čaj, operi ruke, popij lek – sada je postojao samo zid nerazumevanja.

Dina više nije bila u stanju da sama neguje majku. Kada smrad iz sobe gospođe Šrof više nije mogao da se ignoriše, Nusvan je strašljivo naćeo tu temu sa svojom ženom. Nije se usudio da neposredno zatraži njenu pomoć, ali se nadao da će je njena dobra narav navesti da se sama ponudi. „Rubi, draga, mami je sve gore. Potrebno joj je mnogo brige, i to stalno.“

„Smesti je u starački dom“, rekla je Rubi. „Tamo će joj biti bolje.“

On je zaklimao glavom da je umiri, pa je uradio nešto jeftinije i humanije nego da pošalje majku u staro gvozdje – kako bi se bez sumnje izrazili neki zlobni rođaci – unajmio je bolničarku.

Bolničarkin radni vek je kod njih bio kratak; gospođa Šrof je umrla kasnije te godine i ljudi su napokon shvatili da doktorova supruga nije otpornija na tugu od ostalih smrtnika. Umrla je na isti dan šahenšahi kalendara kao njen muž. Od tada je molitve za njih u istom hramu vatre obavljao dastur Framdži. Dina je tada već naučila kako da izbegava zamke njegovih preterano srdačnih